

נדרים סיג לפרישות

בשבוע שעבר למדנו את משנת הסייגים ודנו בעיקר במסורת סיג לתורה. היום נעסוק ב'נדרים סיג לפרישות'. נבדוק מה עמדת המקרא וחז"ל כלפי נדר? האם הוא חיובי? מה המוטבציה לנדר? האמנם הוא מוביל לפרישות ובלל האם שואפים לפרישות?

1. משנה מסכת אבות פרק ג משנה יד

רבי עקיבא אומר שחוק וקלות ראש מרגילים לערווה מסורת סיג לתורה מעשרות סיג לעושר נדרים סיג לפרישות סיג לחכמה שתיקה:

2. מה היחס לנדר במקרא? האם כולו נתון לרצון הנודר? אילו מגבלות יש עליו? מה תפקידו הדתי?

דברים כג יט – כד

ויקרא כבי ז – כה

במדבר ל ב-ז

קהלת ה א-ה

בנוסף יש הרבה תיאורי נדרים אישים – מתי אדם נודר, מה מטרת הנדר?

במה נחלקו ר' יהודה ור' מאיר? על מה מעיד הנדר בעיני כל אחד?

3. ספרי דברים פרשת כי תצא פסקא רסה

(כג) וכי תחדל לנדור, רבי מאיר אומר +קהלת ה ד+ טוב אשר לא תדור משתדור ולא תשלם טוב מזה ומזה שלא תדור כל עיקר רבי יהודה אומר טוב אשר לא תדור טוב מזה ומזה נודר ומשלם. לנוחות הנה הפסוקים הנדרשים:

קהלת פרק ה

דברים פרשת כי תצא פרק כג

(כב) כי תדר נדר ליי אלהיך לא תאחר לשלמו כי דרש ידרשנו יי אלהיך מעמך והיה בך חטא: (כג) וכי תחדל לנדור לא יהיה בך חטא: (כד) מוצא שפתיך תשמר ועשית כאשר נדרת ליי אלהיך נדבה אשר דברת בפיו: ס

דברים פרק כג

(כב) כי תדר נדר לידוד אלהיך לא תאחר לשלמו כי דרש ידרשנו ידוד אלהיך מעמך והיה בך חטא:

(כג) וכי תחדל לנדור לא יהיה בך חטא:

(כד) מוצא שפתיך תשמר ועשית כאשר נדרת לידוד אלהיך נדבה אשר דברת בפיו: ס

עוד דעות על נדרים:

4. תלמוד בבלי מסכת יבמות דף קט עמוד ב

דתניא, רבי נתן אומר: הנודר - כאילו בנה במה, והמקיימו - כאילו הקריב עליה קרבן.

רש"י שם

כאילו בנה במה - בשעת איסור הבמות דחוטא הוא דכתיב (דברים כג) וכי תחדל לנדור וגו' הא לא תחדל יהיה בך חטא.

כאילו הקריב קרבן - שעבר עליו שתי עבירות אלא ילך אצל חכם ויתירנו כדי שלא יהא רגיל בכך.

5. תלמוד בבלי מסכת נדרים דף עז עמוד ב

דתני רב דימי אחוה דרב ספרא: כל הנודר, אע"פ שהוא מקיימו - נקרא חוטא, אמר רב זביד: מאי קרא? +דברים כג+ וכי תחדל לנדור לא יהיה בך חטא, הא לא חדלת - איכא חטא.

6. ויקרא רבה (מרגליות) פרשה לז ד"ה [ד] ארבעה פתחו

א"ר יעקב בר אבינא כל מי שהוא נודר ומשלם נדרו יהא מובטח לו שנשמעה תפלתו, מה טעם, לך דומיה תהלה אלהים בציון ולך ישולם נדר (תהלים סה, ב). מה כתי' בתריה שומע תפלה עדיך כל בשר יבאו (שם /תהלים ס"ה/ ג). א"ר אחא כל הנודר ומשלם את נדרו זוכה שישלם נדרו בירושלם, הה"ד נדרי ל"י אשלם (שם /תהלים/ קטז, יח), איכן, בחצרות בית י"י בתוככי ירושלם הללויה (שם /תהלים קט"ז, י"ט/). הודו ל"י כי טוב כי לעולם חסדו (שם /תהלים/ קו, א).

7. תלמוד בבלי מסכת נדרים דף כב עמוד ב

משתבח ליה רבא לרב נחמן ברב סחורה, דאדם גדול הוא, אמר לו: כשיבא לידך הביאהו לידי. הוה ליה נדרא למישרא (היה לו נדר להתיר), אתא לקמיה (בא לפני) דרב נחמן. אמר ליה: נדרת אדעתא דהכי (נדרת על דעת זה)? א"ל: אין (כן) אדעתא דהכי? אין. כמה זימנין (כמה פעמים). איקפד (כעס) רב נחמן, א"ל: זיל לקילעך (לך לחדך). נפק (יצא) רב סחורה ופתח פיתחא לנפשיה (פתח פתח לעצמו), רבי אומר: איזו היא דרך ישרה שיבור לו האדם? כל שהיא תפארת לעושיה ותפארת לו מן האדם, והשתא דאיקפד (ועכשיו שכעס) רב נחמן, אדעתא דהכי לא נדרי (על דעת זה לא נדרתי), ושרא לנפשיה (והתירו לעצמו).

- על דעת מה רב סחורה התיר את נדרו? מה דעתכן על ההיתר הזה? זכרו - נדר נודרים לה'.
- מה האירוניה בסיפור? מהו המסר המתחדד בסיפור זה בהבנת דברי רבי יהודה הנשיא?

8. רמב"ן דברים פרק כג

(יט) לא תביא אתנן זונה - הזונות יעשו באתנן שלהם מצות, חושבות לכפר על חטאתן, כמו שיזכירו רבותינו (ויק"ר ג א) במשל שלהן גיפא בתפוחייה ומפלגא לבאישייה (נואפת בתפוחים ומחלקת לחולים), ולכך אסרה תורה אתנן לכל נדר כי עתה יוסיפו לחטוא בהן. וכן ענין מחיר כלב, בעבור כי הצדים בכלבים ושומרי החומות יגדלו כלבים עזי נפש מזיקים את הרבים, וידירו במחיריהם להיות כופר לנפשם. וכן המנהג עד היום בפרשים אנשי הציד, שיעמידו צורת כלביהם בשעוה לפני ע"ז, שיצליחו בהם. והמפרשים אמרו, מפני שהוא דרך בזיון:

האם יעקב איבנו הוא מודל לחיקוי

9. בראשית רבה (וילנא) פרשת ויצא פרשה ע

א וידר יעקב נדר לאמר אם יהיה אלהים עמדי וגו' ונתן לי לחם לאכול, כתיב (תהלים סו) אשר פצו שפתי ודבר פי בצר לי, א"ר יצחק הבבלי ודבר פי בצר לי שנדר מצוה בעת צרתו, מהו לאמר לאמר לדורות כדי שיהיו נודרים בעת צרתו, יעקב פתח בנדר תחלה לפיכך כל מי שהוא נודר לא יהיה תולה את הנדר אלא בו, א"ר אבהו כתיב (שם /תהלים/ קלב) אשר נשבע לה' נדר לאביר יעקב, לאביר אברהם ולאביר יצחק אין כתיב כאן אלא נדר לאביר יעקב תלה את הנדר במי שפתח בו תחלה.

מול

10. ויקרא רבה (מרגליות) פרשת בחוקותי פרשה לז

אמ' ר' שמואל בר נחמן כל מי שהוא נודר ומשהא את נדרו סוף שהוא בא לידי עבודה זרה ולידי גילוי עריות ושפיכות דמים. ממי את למד כולהון מאבינו יעקב, על ידי שנדר ושהא את נדרו בא לידי כולן. עבודה זרה מנין, דכת' ויאמר יעקב אל ביתו ואל כל אשר עמו הסירו את אלהי הנכר (בראשית לה, ב). לידי גילוי עריות מנין, ותצא דינה בת לאה וירא אתה שכם בן חמור (בראשית לד, א - ב). לידי שפיכות דמים מנין, ויהי ביום השלישי בהיותם כאבים וגו' (שם /בראשית ל"ד/ כה). ורבנין אמרין כל מי שהוא נודר ומשהא את נדרו סוף שהוא קובר את אשתו. ממי את למד מאבינו יעקב שעל ידי שנדר ושהא את נדרו קבר את אשתו, שנ' ואני בבאי מפדן מתה עלי רחל (בראשית מח, ז),

כיצד והאם נדרים הם סיג לפרישות?

11. ר' עובדיה מברטנורא מסכת אבות פרק ג

נדרים סייג לפרישות - בזמן שאדם מתחיל בפרישות ומתירא שלא יעבור, מקבל עליו בלשון נדר שלא יעשה כך וכך, ועל ידי כן הוא כובש את יצרו:

12. בית הבחירה למאירי מסכת נדרים דף כ עמוד א
אע"פ שאמרו שהנדרים סייג לפרישות אין הענין אלא במי שרואה בעצמו שיצרו תוקפו לאיזו עבירה ותוקף בעצמו ונודר או נשבע להנצל ממנה ומכל מקום אל יהא אדם רגיל בנדרים שהדבר קרוב לבא מהם לידי מעילה וכן שמהם יבא למעול בשבועות שחמורות יותר שיש בשגגתן קרבן

ראו כיצד מסיים את הרמב"ם את הלכות נדרים

13. רמב"ם הלכות נדרים פרק יג

הלכה כג - מי שנדר נדרים כדי לכוון דעותיו ולתקן מעשיו הרי זה זריז ומשובח, כיצד כגון מי שהיה זולל ואסר עליו הבשר שנה או שנים, או מי שהיה שוגה ביין ואסר היין על עצמו זמן מרובה, או אסר השכרות לעולם, וכן מי שהיה רודף שלמונים ונבהל להון ואסר על עצמו המתנות או הניית אנשי מדינה זו, וכן מי שהיה מתגאה ביופיו ונדר בנזיר וכיוצא בנדרים אלו, כולן דרך עבודה לשם הם ובנדרים אלו וכיוצא בהן אמרו חכמים נדרים סייג לפרישות.
הלכה כד - ואע"פ שהן עבודה (לשם) לא ירבה אדם בנדרי איסור ולא ירגיל עצמו בהם, אלא יפרוש מדברים שראוי לפרוש מהן בלא נדר.

הלכה כה - אמרו חכמים כל הנודר כאילו בנה במה, ואם עבר ונדר מצוה להשאל על נדרו כדי שלא יהא מכשול לפניו, במה דברים אמורים בנדרי איסור אבל נדרי הקדש מצוה לקיימן ולא ישאל עליהן אלא מדוחק שנאמר נדרי לה' אשלם. סליקו להו הלכות נדרים בס"ד.